

EN KONSERVATIV KONSERVERING AF KLIMAET?

En undersøgelse af konservatismens diskursive, ideologiske og historiske forhold til menneskeskabte klimaforandringer

Af:
Christian Egholm Hattens
Historie

ABSTRACT: This paper examines the strategy undertaken by the conservative climate sceptic countermovement to counter the scientific consensus on human caused climate change. It focuses on revealing the power of the discursive production of knowledge by conservative actors in spreading misinformation to the media, powerful institutions, and the public. The paper examines the reasons behind this strategy and argues that, apart from economic reasons, both historical and ideological factors within conservatism can help explain this behavior. Lastly, the paper discusses, in a theoretical sense, whether conservatism can ever be reconciled with a conservation of the climate, and, in a practical sense, obstacles, such as climate skeptical discourses, for a conservative pro-climate movement to succeed politically.

NØGLEORD: Climate Change Discourse, Ideological behavior of Conservatism, Power of Corporate America, Conservatism- and Liberalism's relationship to nature.

Indledning

Den 23. juni 1988 præsenterede NASA forskeren James Hanson sine forskningsresultater om globale klimaforandringer til den amerikanske Kongres. Han konkluderede, at jordens temperatur var varmere end nogensinde før, at der var en tydelig kausalsammenhæng til drivhuseffekten, og deraf større sandsynlighed for naturkatastrofer (CENR 1988: 39; Hanson m.fl. 1988). Denne artikel handler ikke om videnskaben bag klimaforandringer, men om modreaktioner til ideen om menneskeskabte klimaforandringer, der dukkede op i 1990'erne. En central modreaktion kom fra et magtfuldt netværk bestående af olieselskaber, konservative tænketanke og politikere, som aktivt modarbejdede klimavidenskaben gennem skabelsen og udbredelsen af klimaskeptiske diskurser. Denne bevægelse, under betegnelsen 'den konservative klimaskeptiske modbevægelse' (KKM)¹, menes blandt andet at have spillet en afgørende rolle i Bush administrationens opposition til CO₂-afgifter og restriktioner på fossile brændstoffer, den republikanske *takeover* af Kongressen i 1994 samt senatets blokering af Kyoto protokollen i 1997 (Dunlap & McCright 2003: 368).

KKM har haft en todelt men samhörig diskursiv strategi: Den har enten benægtet eller nedtonet ideen om menneskeskabte klimaforandringer, og som supplement til dette har bevægelsen selv produceret klimaskeptisk videnskab og stået for udbredelsen af dette i mediebilledet og i den politiske arena. Bevægelsen har haft succes med at skabe tvivl hos omverdenen om menneskeskabte klimaforandringer (Dunlap & Brulle 2015: 301). En kortlægning fra mediet Business Insider viser, at op mod 129 republikanske kongresmedlemmer fra Trump-administrationen er noteret for enten at have afvist eller nedtonet den videnskabelige konsensus om menneskeskabte klimaforandringer (Cranley 2019). Blandt befolkningen er tendensen den samme. En undersøgelse af Pew Research Center fra 2019 peger på, at op imod 45% af konservative republikanske vælgere ikke, eller meget lidt, tror på menneskeskabte klimaforandringer (Funk & Hefferon 2019).

---

¹ Bestående af de klimaskeptiske aktører der har forbindelse til konservative kræfter.

Forskere som Aaron M. McCright, Riley E. Dunlap, Naomi Oreskes, Geoffrey Supran og Robert J. Brulle har analyseret KKM's magtnetværk med fokus på konservative tænketanke og olieselskabers rolle heri. I denne artikel, vil jeg supplere denne forskning gennem en idehistorisk og filosofisk analyse af konservatismen, herunder dets ambivalente forhold til videnskab og natur.

Med afsæt i Michael Freedens teori om konservatisme og John Lockes forståelse af naturen, vil jeg forsøge at danne en forbindelse mellem de diskurser, KKM har været medskabere af, og de historiske og ideologiske aspekter af den amerikanske konservatisme, som har bidraget til modviljen mod klimavidenskaben. Dette vil lede til en diskussion af konservatisme² som ideologi, og hvorvidt denne både i et praktisk og ideologisk perspektiv kan forenes med en konservering af klimaet.

Erhvervsamerika og dets diskursive strategi

Jeg vil starte med at knytte et par kommentarer til begrebet 'diskursiv strategi' og 'modbevægelse'. Med diskurser følger jeg Chris Weedons fortolkning af Michel Foucaults diskursbegreb. Diskurser er:

Ways of constituting knowledge (...). Discourse transmits and produces power; it undermines and exposes it, renders it fragile and makes it possible to thwart it. (Weedon 1987: 105-108).

Diskurser er således måder at konstituerer viden på, som indebærer evnen til at transmittere og producere magt. Man kan anskue diskurser som medformer til dispositiver, der foreskriver bestemte måder at forstå og agere i verden på (Raffnsøe & Gudmand-Høyer 2004: 9). Samfundet kan her siges at bestå af et, eller flere, sandhedsregime(r), som indbefatter de diskurser, der accepteres som sandhed. Det strategiske element er de specifikke måder, hvorpå aktører forsøger at etablere en bestemt diskurs som sandhed ved at udfordre og udøve magt over andre diskurser. Dette sker f.eks. ved at 'frame', underminere eller benægte den etablerede 'sandhed'. Den diskursive strategi kan derfor forstås som et led i en kamp om sandheden. (Rabinow 1984: 73-74). Dette harmonerer med

---

² 'Konservatisme' refererer i artiklen udelukkende til amerikanske varianter.

definitionen af en 'modbevægelse'. Dette er en bevægelse, der opstår som en modreaktion til en anden social bevægelse, og som forsøger at opretholde 'status quo' ved at dominere mediebilledet og modarbejde den anden parts interesser gennem konkurrerende alternative diskurser (Meyer & Staggenbord 1996: 1632; Lo 1982: 119; Brulle 2014: 683). Afsnittet vil her i mindre grad være en egentligt diskursanalyse af de konkrete repræsentationer³, men i stedet give et kort indblik i den eksisterende forsknings analyser af det magtnetværk, som har anvendt den diskursive strategi. Det er denne strategi, vi i senere afsnit forsøger at forstå i et historisk og ideologisk perspektiv.

En central aktør i dette magtnetværk er de institutioner og industrier, som finansierer bevægelsens aktiviteter. Olieindustrien anses for at have været en central aktør i benægtelsen af klimaforandringer i 1990'erne, blandt andet gennem kampagner og økonomisk støtte af klimaskeptiske forskere, tænketanke og bevægelser (Beder 1999; Dunlap & McCright 2003: 368). Robert J. Brulle har kortlagt det netværk af organisationer og industrier, som har finansieret klimaskeptiske institutioner for perioden 2003-2010 og finder, at både donor og modtager udgør kerneaktører i den større konservative bevægelse (Brulle 2014: 691-692). Nogle af disse donorer var del af olieindustrien, som dog stoppede sin økonomiske støtte af klimaskeptisk forskning efter 2007, som følge af offentlig kritik. Ifølge Brulle er det dog umuligt at vide, om den økonomiske støtte også sker i det skjulte gennem f.eks. *donor trusts*, hvis støtte forøges betydeligt i samme periode (Ibid.: 690). For eksempel påstår Union of Concerned Scientist i deres udregninger, at Exxon Mobil har doneret omtrent 37 millioner dollars til klimaskeptiske organisationer i perioden 1998-2019 (Negin 2018). Med hensyn til økonomisk støtte af lovgivningsprocesser relaterede til klimaforandringer i perioden 2000-2016 udgør den amerikanske fossile brændstofindustri som donor den næststørste sektor (Brulle 2018: 296).

Udover økonomisk støtte er bevægelsen også selv med til at producere og formidle klimaskeptiske diskurser. Oreskes og Supran (2017) har undersøgt netop Exxon Mobils klimakommunikation i perioden 1977-2014. Modarbejdelsen af klimadagsordenen indebar et paradoksalt forhold mellem virksomhedens forskning i klimaforandringer og den dertilhørende formidling af den. Oreskes og

---

³ For en sådan analyse, se (Dunlap & McCright 2000)

Supran finder, at 83% af Exxon Mobils fagfællebedømte klimaforskning i perioden 1977-2014 anerkendte menneskeskabte klimaforandringer, men omvendt udtrykte 81% af deres reklamer tvivl om dette faktum. (Supran & Oreskes 2017: 8-9). Dette er en selektiv produktion og formidling af viden og et eksempel på hvad KKM's diskursive strategi går ud på.

Både den økonomiske støtte og den diskursive strategi lader til at have været gennemtænkt, hvilket olieindustriens modarbejdelse af ratificeringen af Kyoto-protokollen fra 1997 er en indikation på. I et lækket dokument fra et møde organiseret af American Petroleum Institute (API) i 1998 mellem repræsentanter fra en række fossile virksomheder (herunder Exxon Mobil) og visse "front groups", beskrives en strategisk plan over måder at fremme klimaskeptisk viden på. Det fremgår, at man vil indføre et såkaldt "National Media Relations Program", hvor man på otte forskellige måder vil påvirke medier og journalister, blandt andet ved at "identificere, rekruttere og træne" et forskerhold. Derudover udtrykkes der et ønske om at påvirke kongressen, politikere, embedsmænd, skolelærere og studerende. Desuden beskriver dokumentet, at "man" først kan erklære sejr, når Kyoto-protokollen officielt er blevet besejret.⁴ Denne diskursive strategi er ikke en ny opfindelse, men kan spores til debatten om regulering af tobaksindustrien, som Oreskes og Eric Conway har sammenlignet strategien med (Oreskes & Conway 2012).⁵

Tænketaanke – et alternativt akademi

Konservative tænketanke anses for at udgøre en central institution indenfor den konservative bevægelse, blandt andet ved at have indflydelse på amerikansk politik, love, kultur og *framing* af politiske debatter (Dunlap & Jacques 2013: 701). Her så vi med Brulles analyse af økonomisk støtte, at der er et gensidigt forhold mellem nogle tænketanke og olieselskaber, som er forbundet gennem delte interesser. Tænketanke som Competitive Enterprise Institute, the Heartland Institute og the CATO Institute har været ledende institutioner i produktionen og transmittering af klimaskeptisk

---

⁴ For kilde se, afsnit 'Kilder og rapporter'

⁵ Et memo fra et møde mellem de største tobaksselskaber beskriver en næsten identisk strategisk plan som den præsenteret af API (Chapman 1977).

videnskab (Dunlap & Jacques 2013; Dunlap & McCright 2000). I en undersøgelse af 141 klima- og miljøskeptiske bøger publiceret i 2005 havde 92% af disse forbindelser til konservative tænketanke. Tilmed havde omkring 72% af undersøgte klimaskeptiske bøger fra perioden 1980-2010 forbindelser til konservative tænketanke (Dunlap & Jacques 2013: 707).

Denne udbredelse af klimaskeptisk viden har haft succes med at nå ud til medier, befolkning og politikere. En undersøgelse af de syv største amerikanske nyhedsaviser viste at klimaskeptikere i perioden 1995, 1996 og 1997 var citeret som ekspertkilde i flere eller samme antal artikler end som fem af de mest anerkendte klimavidenskabsforskere (Dunlap & McCright 2003: 365). Det vidner om den succes, klimaskeptiske aktører har haft i at udnytte den såkaldte fairnessdoktrin, der er en del af "Communications Act" fra 1949, som siger, at medier skal præsentere kontrasterende synspunkter om kontroversielle emner. Ifølge forskere er fairnessdoktrinen med til at skabe et såkaldt *dueling scientist scenario*, hvor medier etablerer en slags falsk dikotomi om et givent emne, hvor de mest ekstreme positioner holdes op mod hinanden (ibid.: 366).

KKM har også haft succes i at påvirke politikere. En rapport af tænketanken George C. Marshall Institute (Jastrow et al. 1991) blev præsenteret for og efterlod et stort indtryk på George H.W. Bush administrationen. Den bestod af udvalgt ('cherry-picked') data fra en artikel af James Hanson fra 1981, og rapporten påstod fejlagtigt, at solen alene og ikke mennesket, stod bag klimaforandringerne (Oreskes & Conway 2012: 145-146) Ifølge forfatteren, Jastrow, var Marshall-rapporten årsagen til Bush-administrationens opposition til CO₂-afgifter. Jastrow mente også, at Marshall Instituttet var en dominerende indflydelse i Det Hvide Hus (Ibid: 147-149).

Dette illustrerer den status som 'alternativt akademi', som konservative tænketanke har opnået i den offentlige sfære. Konservative tænketanke har formået at etablere sig selv og klimaskeptiske forskere som 'ekspertkilder', hvilket illustrerer en konkret diskursiv strategi: skabelsen af troværdighed. Tænketankene har fungeret som talerør for den konservative fløj (og for olieindustrien) og som modpol til den egentlige akademiske arena (Dunlap & Jacques 2013: 701; Dunlap & McCright

2000, 2003, 2015). Men hvor kommer denne legitimitet fra, og hvorfor er konservative tænketanke bannerførere for klimaskeptisk videnskab?

En historisk skepsis overfor det etablerede

Udbredelsen af konservative tænketanke og den følgende skepsis til klimavidenskaben skal ses i lyset af en historisk konservativ mistro til uddannelsessystemet og forskellige typer af vidensproduktion. I starten af den amerikanske konservatismes udformning i løbet af 1950- og 60'erne var der en udbredt mistro til uddannelsessystemet blandt konservative tænkere. Hos konservative libertarianere såsom E. Merril Root (i værket *Collectivism on the Campus*), Henry Regnery og William Buckley (i værket *God and man at Yale*) var man overbevist om, at der var en politisk *bias* i form af en kollektivistisk/socialistisk ånd i uddannelsessystemet og til dels også i medierne. Også traditionalister såsom Richard Weaver, August Hecksner og John Hallowel kritiserede hver især politologer for at have vildledt studerende i en empirisk og positivistisk ånd og dermed forbigået det transcenderende og det traditionelle (Nash 2006: 54-65 & 212-214).

Som modsvar til denne opfattede videnskabelige *bias* oprettede Buckley og Chodorov Intercollegiate Studies Institute (ISI), der i løbet af 1950'erne blev en af de første vidensproducerende konservative organisationer. Derudover var der overordnet enighed, blandt ovenstående samt Russel Kirk og James Burnham, om, at den kollektivistisk indoktrinering i universiteterne også krævede et konservativt nyhedsmedie. Det blev anledningen til oprettelsen af National Review (Ibid: 213-217).

1950- og 60'erne var altså en periode med skepsis overfor etablerede institutioner, som resulterede i både et akademisk modsvar, i form af ISI, og dannelsen af en modpol til medierne i form af National Review (Ibid: 226). Dele af amerikansk konservativ tænkning har altså udviklet sig som en modbevægelse til magtfulde institutioner, hvor kampen mod politiseret viden var i fokus. Men udover kampen mod *bias* i systemet var der også tale om ideologiske kampe indenfor den amerikanske konservatisme (som for eksempel blev debatteret i National Review), der i store træk handlede om, hvad konservatisme egentligt er.

Hvad er konservatisme?

Debatterne manifesterede sig primært i to konservative retninger, henholdsvis traditionalisterne og libertarianerne. Traditionalister mente, at liberalismen havde negligeret individets og samfundets afhængighed af traditioner, vaner og sociale forhold (Nash 2006: 71-76). Libertarianerne mente derimod, at Amerika var bygget på liberalistiske værdier, og at det netop var disse ideer, man skulle forsøge at bevare. Det mente man ikke, at den Burkeanske traditionalistiske konservatisme havde for øje (Ibid: 203-207).

I et mere teoretisk perspektiv mente politologen Samuel Huntington (som skrev i 1950'erne), at konservatismen er en situationel ideologi, der bliver vækket til live af historiske situationer, hvor etablerede institutioner bliver udfordret (Huntington 1957: 455). Dette stemmer overens med politologen Michael Freedens teori om ideologier. Freedom definerer en ideologi ud fra dens morfologiske sammensætning af kernebegreber, tilstødende begreber og perifere begreber. Ifølge Freedom består den konservative morfologi af to uforanderlige kernebegreber, nemlig ideen om organisk forandring og troen på det ekstra-menneskelige (det naturlige). De to begreber komplimenterer hinanden, hvilket ses i kriterierne for organisk forandring;

1. At forandringen sker inden for et afprøvet *framework*.
2. At forandringen ikke går for hurtigt til, at mennesker kan nå at omstille sig til den.
3. At forandringen ikke ødelægger 'gamle' og eksisterende praksisser og institutioner.
4. At forandringen ikke er institueret af et menneskeligt verdensdesign (Freedom 1996: 333).⁶

Kriterierne er forbundet til konservatismens overordnede projekt: forandring for at bevare. Ifølge Freedom er konservatismen passiv i forhold til søgningen efter nye løsninger til sociale problemer. Konservatismen hviler på nutidige og tidligere løsninger, som er kompatible med kriterierne for

---

⁶ Menneskets begrænsede viden må ikke bryde med givne opstillede aksiomer, for eksempel anskuelsen af det frie marked som noget ekstra-menneskeligt (naturligt)

organisk forandring (Ibid.: 335). Konservatismen vågner først op i situationer (meget lig Huntington), hvori den organiske forandring er under pres, og man derved er tvunget til at reagere. Konservatismen opererer som et slags spejlbillede, der udvikler antiteser til truslens progressive ideer, men samtidig indoptages og redefineres truslens koncepter til at passe med organisk forandring (Ibid: 336). Denne 'spejlbillede-strategi' beskriver med andre ord konservatismen som en ideologisk modbevægelse, der skabes og forandres som et resultat af dets refleksivitet og modstand mod progressive ideer. Netop denne strategi er central i forståelsen af, hvordan konservatismen har redefineret klimavidenskaben på en sådan måde, at dens implikationer stemmer overens med konservatismens kerne- og tætteste tilstødende begreber. Men hvilke tilstødende begreber bygger konservatismen så på?

For Huntington var konservatisme forbundet til liberalisme, da det var konservatismens formål at beskytte, herunder at konservere, de etablerede liberale og demokratiske institutioner (Huntington 1957: 455, 472 & 473). Filosoffen Frank S. Meyer forsøgte at danne bro mellem traditionalisterne og libertarianerne ved at fokusere på de overordnede principper, som positionerne delte. Dette teoretiske udgangspunkt blev kendt som 'fusionisme' og etablerede sig i 1960'erne som en overordnet konservativ konsensus (Nash 2006: 275). Denne konsensus udmøntede sig i en række fælles principper: troen på en objektiv moralsk orden, på en begrænsning af staten og på forfatningen, og foragten for en statslig håndhævelse af ideologiske mønstre på individet, for centralisering, og for kommunisme (Meyer 2015: 249-253).

Dette giver os en indikation på nogle af de begreber, som konservatisme udspringer fra. Det er fra principperne hos traditionalisterne og libertarianerne, at andre retninger inden for konservatisme, såsom neokonservatisme, paleokonservatisme og det religiøse højre, opstår. Dette er retninger, der også er at finde inden for KKM. Principperne er dog langt fra definitive elementer for ideologien. Det definitive kan kun tilskrives kernebegreberne organisk forandring og det ekstra-menneskelige, i tråd med Freedens teori. Manifestationen af konservatismen er i stedet forandrende (her afhængig af tid og rum) og vil fremstå som en refleksion af de modideologier eller truende ideer, som den pågældende konservatistiske diskurs forsøger at modsvare, jævnfør spejlbillede-strategien. Artiklens

kommende analyse af konservatismen ift. klimaskepticisme skal derfor forstås med forbeholdet, om at alle retninger ikke nødvendigvis passer ind i fortolkningen.

Det konservative eksistensgrundlag under beskydning

Videnskaben kan forstås som en magt på grund af dens evne til at definere et problem. Den symboliserer på den måde en form for progressivitet, idet videnskabelige opdagelser udpensler ny viden, som kan påvirke eksistensgrundlaget for tidligere viden. Af den grund kan videnskab vise sig at udgøre en trussel for ideologier, herunder især konservatismen, idet dennes eksistensgrundlag bygger på allerede etableret viden. KKM's klimaskeptiske strategi giver derfor god mening ud fra Freedens idé om konservatismen som et spejlbillede. For at løse et problem kræver det først, at man anerkender problemet. I stedet benægtes eller redefineres problemet, så det passer med kriterierne for organisk forandring. KKM kan ikke forholde sig til noget, som ikke eksisterer, og på den måde sikres en opretholdelse af de etablerede praksisser, og KKM undgår derfor, at skulle respondere på klimaforandringerne.

Nogle konkrete begreber inden for konservatismen er kommet under beskydning, for eksempel de liberalistiske ideer om minimalstat og *laissez-faire*, der er tæt placeret op af den konservative kerne. Begreberne er blevet en etableret institution, som nogle konservative er interesseret i at bevare. Forskere refererer her til institutionaliseringen af neoliberalisme, som etablerede en mere omfattende liberal tankegang indenfor konservatisme end den, libertarianerne kæmpede for i 1960'erne. Her blev ideer som *anti-government* (minimalstat) og 'markedsfundamentalisme' (*laissez faire*) promoveret af konservative politikere og tænketanke i 1970'erne, hvis succes især manifesterede sig i Ronald Reagans præsidentperiode i 1980'erne (Antonio & Brulle 2011: 196; Bockman 2013: 14; Harvey 2005; Dunlap & McCright 2015: 304). Nogle observatører mener endda, at amerikansk konservatisme har optaget så meget fra den klassiske liberalisme, at konservatisme egentligt kan forstås som klassisk liberalisme blot i forklædning (Micklethwait & Wooldridge 2004: 17).

Disse ideer er dog kommet under voldsomt pres som følge af klimavidenskaben. For det første antyder menneskeskabte klimaforandringer, at et væsentligt princip bag laissez-faire, den selvregulerende mekanisme i det frie marked, har fejlet. Ideen om den usynlige hånd tager paradoksalt nok ikke højde for netop de 'usynlige' eksternaliteter i form af markedets CO₂-udledning. For det andet, så er nogle af de foreslåede løsninger, som miljøbevægelsen har kæmpet for siden 1960'erne (Dunlap & McCright 2015: 305), nemlig globale og statslige restriktioner på det frie marked, en direkte modsætning til ideen om minimal stat. Reguleringer ville være et udtryk for et initieret menneskeligt design og dermed et brud på et af kriterierne for organisk forandring. En accept af klimavidenskaben ville derfor ikke blot være en erkendelse af det frie markeds fejlbarlighed, men vil samtidig have en selvdestruerende effekt på ideen om minimalstat, givet risikoen for regulerende implikationer. KKM's klimaskeptiske strategi (at afvise eller nedtone videnskaben) giver derfor, i et ideologisk perspektiv, god mening. Erkendelsen af klimavidenskabens berettigelse kunne underminere ideologiens eget eksistensgrundlag.

Frygten for environmentalisme – den nye kommunisme?

KKM har benyttet sig af fjendebilleder til at styrke sin position. Brugen af fjendebilleder er interessant, fordi det illustrerer forbindelsen mellem spejlbillede-strategien og den diskursive strategi, som KKM har benyttet sig af. Et fjendebillede (en diskurs) kan forstås som en fjendtlig/negativ repræsentation af 'den anden' sammenlignet med ens egen repræsentation. Fjendebilleder indeholder derfor serier af sammenstillinger, hvor elementer eller koncepter opvejes mod hinanden. Det er, ifølge Jacques Derrida, en central måde at tilskrive mening og identitet på (Hansen 2013: 17). Denne opvejning og positionering er således den samme mekanisme, som er at finde i spejlbillede-strategien. På den måde bliver fjendebilleder en central måde, hvorpå konservatismen skaber sin egen repræsentation, identitet og legitimitet.

Det er med kommunismen som fjendebillede, at konservatismen har forstærket sin værdisætning af individualisme, det frie marked, national suverænitet og minimalstat, og dermed også sin foragt overfor alt, der kan true disse værdier (Freedon 1996: 403). Med den kolde krigs afslutning

dæmpedes frygten for en reel global kommunistisk orden, men de liberalistiske værdier, som konservatismen havde genereret som modsvar til kommunismen, holdt ved. Fjendebilledet var forsvundet og så alligevel ikke. Miljøbevægelsen havde i 1980'erne ført kampagne mod Reagans forsøg på at fjerne reguleringsmekanismer af især miljølovgivninger, og med Earth Summit-mødet i 1992 manifesterede kampen for miljø og klima sig endnu tydeligere (Dunlap & McCright 2015: 305-6). Nogle vil derfor argumentere for, at 'environmentalismen' på nogle punkter erstatter kommunismen som fjendebillede (Ibid: 306; Jacquest et al 2008: 352; Buell 2003: 20).

De to fjendebilleder ligner hinanden på et centralt punkt. Her tænkes der især på de reguleringer som 'environmentalismen' advokerer for. Dette kan i et kommunistisk *framework* tolkes som en slags '*planning*'. Jean-Daniel Collomb har identificeret denne sammenligning af fjendebilleder hos konservative figurer som George F. Will, Steve Milloy og Charles Krauthammer (Collomb 2014: 6). En række af konservatismens mekanismer og værdier står altså i et spændingsforhold til klimavidenskaben og dens implikationer. På trods af dette viser konservatisme sig dog at være tættere forbundet til natur og miljø end man skulle tro. Jeg vil nu undersøge dette forhold nærmere og argumentere for, at tilblivelsen af konservative-liberale værdier er et resultat af et historisk og ideologisk genereret syn på natur og miljø.

Dominant Social Paradigm, *The American Way of Life*, og *Manifest Destiny*

Flere forskere anser værdier som individualisme, privat ejendomsret, troen på ubegrænset økonomisk og teknologisk vækst, materialisme, og minimalstat som en del af et amerikansk 'Dominant Social Paradigm' (DSP). Dette er en betegnelse for en historisk genereret konstellation af værdier og forståelser af det fysiske og sociale miljø, som er dominerende for et samfunds verdenssyn og kernen af dets kulturelle arv (Dunlap & Van Liere 1984: 1014; Shafer 2006: 121).⁷ Et todelt vestligt særpræget syn på natur er identificeret som værende grundlaget for DSP-værdier, heriblandt en tro

---

⁷ Begrebet skal forstås i tråd med Foucaults sandhedsregime eller Kuhns paradigmeteorier. DSP udfordres af andre værdier og diskurser (fra f.eks. miljøbevægelsen), og er således genstand for forandring.

på ubegrænset menneskelig fremskridt og evnen samt retten til at dominere og kontrollere naturen (Catton & Dunlap 1980; Cotgrove 1982). Sådanne syn er i litteraturen kategoriseret som henholdsvis *growthism* og 'antropocentrisme', hvoraf det første menes at være et produkt af industrialiseringen, kapitalisme, neoliberalisme (Douglas 2007; Antonio 2009), mens det andet kan spores tilbage til biblen og tænkning fra oplysningstiden (Dunlap & McCright 2015: 302).

Nogle forskere antyder, at miljø- og klimaproblemer opstår som følge af, at Amerikas DSP blev udformet under en periode med ekstraordinær overflod, hvilket har medført, at DSP-værdierne nu udgør et problem, idet de ikke er forenelige med en periode med miljømæssige begrænsninger (Dunlap & Van Liere 1984: 1014; Pirages 1977). Rent empirisk er der grundlag for denne betragtning. Flere studier har fundet en negativ relation mellem DSP-værdier (såsom privat ejendomsret, troen på materiel og økonomisk vækst og *laissez faire*) og miljømæssig bekymring, attitude eller holdning til miljøreguleringer (Dunlap & Van Liere 1984: 1018; Buttell & Flinn 1976, 1978; Shafer 2006; Kilbourne et al. 2002).

Forholdet mellem DSP-værdier (her individualisme og troen på ubegrænset vækst) og natur findes ligeledes i det kulturelle fænomen *the American way of life*. Ifølge Jean-Daniel Collomb kan begrebet defineres som den almindelige amerikaners ubegrænset og evigt udvidende evne og ret til at forbruge materielt (Collomb 2014: 9). George H.W. Bush's talsmand udtalte, at det var præsidentens overbevisning, at det var politikernes ansvar at beskytte 'the American way of life'. Konservative politikere, intellektuelle og tænketanke har, som et gennemgående argument, appelleret til, at klimareguleringer vil føre til et kollaps af *the American way of life* og den økonomiske vækst (Ibid.: 9-10).

Det interessante spørgsmål i denne sammenhæng er, hvordan DSP, herunder *the American way of life*, er blevet skabt. I et historisk perspektiv kan der henvises til USA's vestlige ekspansion i det 17. til 19. århundrede over det nordamerikanske kontinent, der især i det 19. århundrede blev motiveret og legitimeret af den kulturelle tro på en gudsbestemt amerikansk skæbne. Denne diskurs blev i 1845 omtalt af journalisten John O'Sullivan som *Manifest Destiny* (Brulle 2000: 117). Forskeren

Robert J. Brulle har identificeret en række værdier, som kan siges at udgøre essensen af *Manifest Destiny*-diskursen, herunder at det naturlige miljø får dets værdi igennem menneskets udnyttelse af den, og at mennesket har ret til at udnytte en stor og frugtbar natur. Disse værdier, sammen med de liberalistiske ideer om privat ejendomsret og individets rettigheder, blev i en rapport fra 1936 udarbejdet af The Congressional Great Plains Committee, identificeret som værende nøglekomponenter i den attitude, man mente var blandt årsagerne til de voldsomme støvstorme i 1930'erne. Brulle mener desuden, at denne diskurs stadig eksisterer i samfundet i dag, og at miljøbevægelsen egentligt kan forstås som en direkte protest mod *Manifest Destiny*-diskursen (Ibid.: 115-119).

Der er tilsyneladende en række fællesnævner vedrørende natursyn mellem DSP, *American way of life*, *Manifest Destiny*-diskursen og konservative-liberale værdier. Dette åbner op for et ubesvaret og afgørende spørgsmål: Hvor kommer disse ideer fra?

John Locke – Udnyttelsen af naturen som eksistensgrundlag for den private ejendomsret

De fællesprincipper om naturen beskrevet foroven kan spores hos en af de største tænkere inden for politisk filosofi og liberalisme, John Locke.⁸ Han er blevet kaldt *the father of the Founding Fathers*, på grund af hans indflydelse på konservatives og libertarianeres forståelse af frihed, forfatningen og privat ejendomsret (Freedon 1996: 371). Jeg anser i den sammenhæng Lockes idéer for at have stor værdi for forståelsen af den ideologiske og kulturelle arv, som KKM's syn på natur kan siges at stamme fra. Et af Lockes mest overbevisende argumenter findes i *Second Treatise of Government* kapitel 5 ('of property'), vedrørende hans forståelse af privat ejendomsret. Den private ejendomsret er for Locke rodfæstet i tre universelle uanfægtelige naturlove, og det er igennem disse love, at Lockes forhold til natur kommer til udtryk. Den første naturlov er defineret således:

---

⁸ Dele af afsnittet er fra Hattens, C. E. (2019).

God, who hath given the world to men in common, hath also given them reason to make use of it to the best advantage of life and convenience. The earth and all that is therein is given to men for the support and comfort of their being (Locke 2002: 30).

Locke anser verden som en gave fra gud til menneskeheden, som indebærer en accept af, at verden er til for menneskets behagelighed. Dette stemmer overens med det, Locke kalder den naturlige fornuft (law of nature), at mennesket har retten til dets eget selvopretholdelse. I den sammenhæng har gud pålagt mennesket at anvende dets fornuft til at drage nytte af naturen. Dette stemmer altså overens med den gudgivne rettighed til at ekspandere på det amerikanske kontinent, som vi ser i *Manifest Destiny*-diskursen. Det antydes også, at verden er et fællesje, hvilket danner grund for den anden naturlov:

[Y]et every man has a property in his own person (...) the labour of his body and the work of his hands we may say, are properly his. (...) Whatsoever, then, he removes out of the state that nature hath provided and left it in, he hath mixed his labour with, and joined to it something that is his own (Locke 2002: 31).

Ejerskab opstår gennem kroppens bearbejdelse af naturen, idet naturen på den måde, hvad end det er et stykke land eller et stykke frugt, frigøres fra den fælles natur. Lockes idé om frihed indbefatter derfor en ret for individet til at bearbejde den fælles natur og gøre det til sit eget. Der etableres altså en idé om ejerskab gennem bearbejdning. Dog begrænser Locke ejendomsretten ved at opstille et spild-begreb, som udgør en tredje naturlov.

As much as any one can make use of to any advantage of life before it spoils, so much he may by his labour fix a property in (Ibid: 33).

Lockes introduktion af begrebet 'spild' (*spoil*) åbner op for hans ide om bæredygtighed. Individet har i teorien ikke nogle begrænsninger, så længe det formår at drage nytte af den pågældende tilegnelse. I sammenhæng med dette forklarer Locke;

[H]e wasted not the common stock, destroyed no part of the portion of goods that belonged to others, so long as nothing perished uselessly in his hands (Ibid: 44).

I denne henseende skal et spild ikke forstås som et spild i forhold til naturen, men et spild i forhold til den spildte nytte, som andre mennesker kunne have draget af samme resurse. Locke har altså en idé om bæredygtighed, introduceret med spild-begrebet, men det er bæredygtighed i forhold til en menneskelig nyttemaksimering og ikke en opretholdelse af naturen. Lockes naturbegreb bliver helt konkret udpenslet i hans værdiansættelse af den;

[N]ature and the earth furnished only the almost worthless materials as in themselves (Ibid: 42).

Naturen er værdiløs uden for menneskets udnyttelse af den. Den antropocentriske forståelse af natur, som vi finder i *Manifest Destiny*, DSP og *the American way of life*, kan altså spores i Lockes forståelse af forholdet mellem ejendomsret, frihed og natur. Fællesnævneren er troen på en ubegrænset natur og retten til at udnytte den. Idéen om privat ejendomsret er derudover et centralt komponent i en lang række liberalistiske begreber så som individualisme, frihed, kapitalisme og laissez-faire. På den måde kan man tale om, at amerikansk konservatisme har et naturligt ambivalent forhold til ideen om menneskeskabte klimaforandringer på grund af rødderne til et begreb(er), der forudsætter en uendelig og føjelig natur.

Præmissen om en uendelig og føjelig natur undermineres af klimaforandringerne. Men betyder dette så, at konservatismen er dømt til at modsætte sig klimavidenskaben? På grund af dets 'spejlbilledekarakter' har konservatismen evnen til at forandre sig, og således er en konservativ konservering af klimaet også mulig. Men kan dette lade sig gøre i praksis?

En forandrende ideologi - Grøn-markedskonservatisme

Med hensyn til anskuelsen af KKM som en modbevægelse, så har dele af den konservative bevægelse også forandret sig som modspil til hinanden. En bevægelse, som jeg kalder, grøn-markedskonservatisme, inkorporerer ideen om at konservere klima og miljø indenfor kriterierne for organisk forandring. Filosofen Roger Scruton omtaler denne idé i bogen *Green Philosophy* fra 2012. For Scruton er konservering en vigtig del af konservatisme, og ikke blot konservering af institutioner og praksisser, men også af materielle og organiske ressourcer. Han gør opmærksom på, at der i det

amerikanske samfund mangler en forståelse for klodens knaphed og begrænsninger, netop fordi der eksisterer en ide om USA's overflod af land og naturlige ressourcer (Scruton 2012: 9-12). Scruton genkender altså forståelsen af natur, som ses ved DSP og *the American way of life*. Han mener tilmed, at reguleringer ikke vil løse noget, idet det ultimativt er forbrugeren, som er skyld i krisen. Derfor er forbrugerne nødt til at forandre sig. Det skal ske ved hjælp af en decentralisering og en styrkelse af den nationale suverænitæt. Dette skal føre til en styrkelse af motivet *oikophilia* (kærlighed til hjemmet), som Scruton mener, er en indøvet del af både konservatisme og den menneskelige psyke. Ideen er, at forbrugeren skal føle sig forpligtet til at beskytte sit lokale territorium, og dermed investere i bæredygtige ressourcer.

Løsningen forudsætter dog stadig en vis marginalisering af klimavidenskaben. Han er for det første ikke overbevist om, at menneskelig aktivitet er det afgørende problem, idet en mindskning af menneskets bidrag til klimaforandringerne, "kun ville ændre ét element, som vi ved bidrager til den globale opvarmning" (Scruton 2012: 60-61). Dette går altså imod den videnskabelige konsensus (Oreskes 2004), men styrker til gengæld en markedsbaseret løsning. Skabelsen af *oikophilia* er nemlig et langtidsprojekt, og som Scruton selv siger;

[W]e are being invited to extract climate change from the pile of our environmental problems and to exalt it above all the others. The effect is to neutralize our rooted and temperate ways (Scruton 2012: 64).

Scrutons løsning opfylder derved alle de fire kriterier for organiske forandring. Løsningen sker inden for et afprøvet *framework* (1), idet han henviser til andre ændringer i miljøet, hvor lokalsamfundet har formået at tilpasse sig (Ibid: 65). Derudover bryder løsningen ikke med menneskets evne til at tilpasse sig (2), idet mennesket har god tid til at omstille sig, eftersom global opvarmning ikke er første prioritet. Også eksisterende institutioner sikres (3), idet løsningen respekterer det frie og lokale marked og redefinerer organiske ressourcer, altså naturen, som en institution der skal konserveres. Der er heller ikke tale om et menneskeligt verdensdesign (4), men i stedet følger forandringen den naturlige udvikling.

Scrutons grøn-markedskonservatisme kan spores hos en række republikanske politikere, så som John R. Kasich og Matt Gaetz, samt hos et par af de største konservative klimaorganisationer, herunder ConserveAmerica og American Conservation Coalition (ACC), som alle mener, at det er konservatismens opgave at passe på planeten (Dembicki 2019; Kasich 2020). Som en respons til det demokratiske klimaudspil *Green New Deal* har ACC i samspil med en række konservative klimavenlige organisationer, herunder 'ConserveAmerica', udsendt sit eget udspil: *American Climate Contract*. Udspillet ønsker en global 100% reduktion af CO₂-udledninger i 2050, med fokus på markedsorienterede løsninger, færre reguleringer, lovforslag der giver bedre rammer for virksomheder til at investere i bæredygtige løsninger og fokus på støtte af lokale områder (American Climate Contract 2022). Udspillet siger ikke noget om hastigheden af disse forandringer, heriblandt eventuelle delmål for CO₂-reduktion, og der foreslås ikke en CO₂-afgift. Dette gavner den markedsbaserede løsning, der er forenelig med grøn-markedskonservatisme.

Der er yderligere tegn på, at konservatismen forandrer sig. Statistikker viser, at den yngre generation af republikanere, i modsætning til den ældre generation, i stigende grad ønsker føderale statslige reguleringer til reduktion af landets CO₂-udledninger (Funk & Hefferon 2019). Også visse republikanske politikere (Baker et al. 2020) og bevægelser, såsom Climate Leadership Council, advokerer for en CO₂-afgift på den fossile brændstofindustri (Climate Leadership Council 2022). En sådan foranstaltning udfordrer den begrænsende rolle, som staten rent historisk og ideologisk har haft i konservatismen. Det er interessant, at Exxon Mobil udviser sin støtte til dette udspil. Flere olieselskaber, såsom BP, Shell og ovenfor nævnte, har vist sin støtte til Paris-aftalen, længe før Trump trak sig ud af den, og de har officielt anerkendt problemerne ved klimaforandringerne (Milman 2017).

For olieindustrien er der faktisk sket et skift i den diskursiv strategi fra benægtelse til anerkendelse og et fokus på et skift mod grøn energi. Dette bekræfter et studie af olieselskabers nyere klimakommunikation. Det afslører dog samtidig, at de undersøgte selskabers (herunder BP, Shell og Exxon Mobil) egentlige forretningsmodel stadig baserer sig på fossile brændstoffer. Således

konkluderer forskerne, at omverdens kritik af selskaberne for at udføre *greenwashing* er velbegrunderet (Li et al. 2022).

Dette bringer mig til en vurdering af de praktiske muligheder for en konservativ politisk løsning af klimakrisen, og dermed også tilbage til afsnittet om den diskursive strategi. Etableringen af en klimaskeptisk diskurs var og er stadig et succesfuldt middel til at undgå globale klimareguleringer, og udgør derfor en udfordring for klimavenlige bevægelser. Men det er ikke længere en *framing*-konkurrence mellem to modpoler: KKM og miljøbevægelsen. Grøn-markedskonservatismen udgør i sig selv en modbevægelse mod KKM. Denne bevægelse udfordrer- og kan potentielt forandre konservatismens politiske og ideologiske ståsted. Flere konservative tænketanke, der førhen benægtede klimaforandringerne, såsom Cato-instituttet, har ændret retning og anerkender nu menneskeskabte klimaforandringer.

Den klimaskeptiske diskurs er dog langt fra blevet elimineret. Tænketanke som Heartland Institute (2022) og American Enterprise Institute (Wallison & Zycher 2021) udfordrer stadig ideen om menneskeskabte klimaforandringer, og selvom Cato-instituttet anerkender menneskeskabte klimaforandringer, så virker det til, at de undervurderer tidshorisonten for handling. Ifølge tænketanken er der ”rigeligt med tid” (Cato Institute 2022). Tid er vigtig i forhold til udviklingen af fremtidige teknologier, og derfor er det heller ikke overraskende, at nogle ’klimavenlige’ konservative organisationer (inklusive Scruton) italesætter en længere tidshorisont for handling. Fokusset på fremtidige teknologiske løsninger er dertil foreneligt med troen på det frie marked, og fungerer derfor som en selvforstærkende effekt. IPCC mener også, at teknologier er vigtige, men adresserer samtidig i deres seneste rapport fra 2022, at de næste år er kritiske og at en reduktion for eksempel af den fossile brændstof-sektor er afgørende (IPCC Working Group III 2022). Med dette in mente kræver det derfor en paradoksal dobbelt *framing* for at grøn-markedskonservatisme kan få legitimitet og gennemslagskraft.

På den ene side er det essentielt, at man går imod KKM’s traditionelle diskurs og i stedet anerkender videnskaben, idet grøn-markedskonservatismen hviler på en anerkendelse af dette. På den anden

side er det lige så essentielt, at man samtidig går imod IPCC's 'kortere' tidshorisont, idet bevægelsen hviler på langsigtede innovative markeds løsninger.

Modsætningen og ligheden mellem grøn-markedskonservatisme og KKM har dermed demonstreret konservatismens foranderlige karakter. Konservatismen skaber helt naturligt diskurser, på grund af dets 'spejlbillede-strategi', der gør den i stand til at optage og redefinere truslers koncepter og ideer. I den forstand er det blevet gjort klart, at det frie marked stadig udgør et vigtigt tilstødende begreb, idet begge bevægelser holder fast i den idé. Dog mener flere yngre republikanere, at den føderale regering bør gøre mere, og dermed kunne det tænkes, at den konventionelle rolle som staten har haft i konservatismen, bliver udfordret i fremtiden. I sidste ende er kampen for (eller imod) klimaet en kamp om diskurser og sandhed, en kamp om skabelsen, udvælgelsen og formidlingen af magt og viden(skab), der understøtter ideologiske og politiske mål.

Litteraturliste

- Antonio, Robert J. & Robert J. Brulle 2011: "The Unbearable Lightness of Politics: Climate Change Denial and Political Polarization." *Sociological Inquiry*, 52, s. 195–202.
- Beder, Sharon 1999: "Corporate hijacking of the greenhouse debate". *The Ecologist*, 29(2), s. 119-122
- Brulle, Robert J. 2000: *Agency, democracy, and nature: the U.S. environmental movement from a critical theory perspective*. The MIT Press.
- Brulle, Robert J. 2014: "Institutionalizing delay: foundation funding and the creation of U.S. climate change counter-movement organizations". *Climate Change*, 122(4), s. 681-694
- Brulle, Robert J. 2018: "The climate lobby: a sectoral analysis of lobbying spending on climate change in the USA, 2000 to 2016". *Climate Change*, 149, s. 289-303
- Bockman, Johanna 2013: "Neoliberalism". *Contexts*, 12, s. 14–15.
- Buell, Frederick 2003: *From Apocalypse to Way of Life: Environmental Crisis in the American Century*. Taylor & Francis Group.
- Buttel, Frederick H. & William L. Flinn 1976: "Economic Growth versus the Environment: Survey Evidence," *Social Science Quarterly*, 57, s. 410-20.
- Buttel, Frederick H. & William L. Flinn 1978: "The Politics of Environmental Concern: The Impacts of Party Identification and Political Ideology on Environmental Attitudes". *Environment and behavior*, 10, s. 17-36
- Catton, William R. Jr., & Riley E. Dunlap 1980: "A New Ecological Paradigm for Post-Exuberant Sociology." *American Behavioral Scientist*, 24, s. 15–47.

- Chapman, Simon 1997: ""Industry Watch: "Vast Sums of Money... to Keep the Controversy Alive"": The 1988 BAT Memo." *Tobacco Control*, 6(3), s. 236-239.
- Collomb, Jean-Daniel 2014: "The Ideology of Climate Change Denial in the United States". *European journal of American studies*, s. 1-20.
- Cotgrove, Stephen 1982: *Catastrophe or Cornucopia: The Environment, Politics and the Future*. John Wiley & Sons, New York.
- Douglas, Richard 2007: "Growthism and the Green Backlash". *Political Quarterly*, 78, s. 547-555.
- Dunlap, Riley. E., & Aaron M. McCright 2000: "Challenging Global Warming as a Social Problem: An Analysis of the Conservative Movement's Counter-Claims". *Social Problems*, 4(47), s. 499-522.
- Dunlap, Riley. E. & Aaron M. McCright 2003: "Defeating Kyoto: The Conservative Movement's Impact on U.S. Climate Change Policy". *Social Problems*, 3(50), s. 348-373.
- Dunlap, Riley. E. & Peter J. Jacques 2013: "Climate Change Denial Books and Conservative Think Tanks: Exploring the Connection." *American Behavioral Scientist*, 6(57), s. 699-731.
- Dunlap, Riley. E., & Kent. D. Van Liere 1984: "Commitment to the Dominant Social Paradigm and Concern for Environmental Quality". *Social science quarterly*, 65(4), s. 1013-1028.
- Dunlap, Riley. E. & Robert J. Brulle 2015: *Climate Change and Society: Sociological Perspectives*. Oxford University Press
- Foucault. Michel 1982: "The Subject and Power." *Critical Inquiry*, 8(4). s. 777-795
- Freedon, Michel 1996: *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford. Oxford University Press.
- Hansen, Lene 2013: *Security as practice: Discourse analysis and the Bosnian war*. Routledge
- Hansen, James, I. Fung, A. Laci, D. Rind, S. Lebedeff, R. Ruedy, G. Russell, P. Stone 1988: "Global Climate Changes as Forecast by Goddard Institute for Space Studies Three-Dimensional Model." *Journal of Geophysical Research*, 93(8) s. 9341-9364.
- Harvey, David 2005: *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford. Oxford University Press.
- Hattens, Christian. E. 2019 [upubliceret universitetsopgave]: "John Lockes Naturbegreb". I Christian. E. Hattens, Mikkel. K. Nielsen, & Mikkel. Winther: *Skriveøvelse i PT1*, Københavns Universitet, s. 3-7
- Huntington, Samuel P. 1957: "Conservatism as an Ideology". *American Political Science Review*, 51(2), s. 454-473.
- Jacques, Peter J., Riley E. Dunlap & Mark Freeman 2008: "The organisation of denial: Conservative think tanks and environmental skepticism." *Environmental Politics*, 17(3) s. 349-385.
- Jastrow, Robert, William Nierenberg & Frederick Seitz 1991: "Global warming: What does the science tell us?" *Energy, Elsevier*, 16(11), s. 1331-1345
- Kehoe, Alice B. 2014: "Manifest Destiny as the Order of Nature". i Philip L. Kohl, Irina Podgorny & Stefanie Gänger: *Nature and Antiquities: The Making of Archaeology in the Americas*, University of Arizona Press
- Kilbourne, William E., Suzanne C. Beckmann & Eva Thelen 2002: "The role of the dominant social paradigm in environmental attitudes: a multinational examination", *Journal of business research*, 55(3), s. 193-204.

- Li, Mei., Gregory Trencher & Jusen Asuka 2022: "The clean energy claims of BP, Chevron, ExxonMobil and Shell: A mismatch between discourse, actions and investments". *PLoS ONE*, 17(2)
- Lo, Clarence Y. H. 1982: "Countermovements and Conservative Movements in the Contemporary U.S.". *Annual Review of Sociology*, 8, s. 107-134.
- Locke, John 2002: *Second Treatise of Government and A Letter Concerning Toleration*, Dover Publications.
- Meyer, David S. & Suzanne Staggenborg 1996: "Movements, Countermovements, and the structure of Political Opportunity". *American Journal of Sociology*. The University of Chicago Press.
- Meyer, Frank S. 2015: *What Is Conservatism?* ISI Books, Wilmington.
- Micklethwait, John & Adrian Wooldridge 2004: *The Right Nation: Conservative Power in America*. Penguin Press, New York.
- Mooney, Chris 2005: *The Republican war on science*. Basic Books, New York.
- Nash, George H. 2006: *The Conservative Intellectual Movement in America since 1945*. ISI Books, Wilmington.
- Oreskes, Naomi 2004: "Beyond the Ivory Tower: The Scientific Consensus on Climate Change" *Science*, 306(5702), s. 1686.
- Oreskes, Naomi & Erik M. Conway 2012: *Merchants of Doubt: How a Handful of Scientists Obscured the Truth on Issues from Tobacco Smoke to Global Warming*. Bloomsbury Publishing Plc, London.
- Pirages, Dennis Clark. 1977: "Introduction: A Social Design for Sustainable Growth:" I D. C. Pirages, ed., *The Sustainable Society* (New York: Praeger): s. 1-13.
- Rabinow, Paul 1984: *The Foucault Reader*. Pantheon, New York.
- Raffnsøe, Sverre., Marius T. Gudmand-Høyer & Morten S. Thaning 2008: *Foucault*. Samfundslitteraturen
- Raffnsøe, Sverre. & Marius. T. Gudmand-Høyer 2004: *Michel Foucaults historiske dispositivanalyse*. Department of Management, Politics and Philosophy, CBS. MPP Working Paper No. 11/2004
- Scruton, Roger 2012: *Green Philosophy - How to think Seriously about the Planet*. Atlantic Books, London.
- Supran, Geoffrey & Naomi Oreskes 2017: "Assessing ExxonMobil's climate change communications (1977-2014)". *Environmental research letters*, s. 1-18.
- Weedon, Chris 1987: *Feminist Practice and Poststructuralist Theory* (2. ed.). Blackwell, Oxford.

Hjemmesider

- American Climate Contract. "What does the American Climate Contract look like in action?". *Climate solutions*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.climatesolution.eco/climate-contract-in-action>
- American Climate Contract. "FAQS". *Climate Solutions*. Benyttet 30. oktober 2022 fra <https://www.climatesolution.eco/faqs>

- Baker, James., George P. Schultz & Ted Halstead 2020, 21. juni. "James Baker, George Shultz, Ted Halstead: Carbon fee needed to combat climate change". *Fox News*. Benyttet 31. august 2022 fra https://www.foxnews.com/opinion/climate-change-james-baker-george-schultz-ted-halstead?utm_content=buffer95b61&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer
- Cato Institute. "Global Warming". *Cato*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.cato.org/research/global-warming>
- Climate Leadership Council. "Original Co-Authors". *Climate Leadership Council*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://clcouncil.org/original-plan-co-authors/>
- Climate Leadership Council. "The Four Pillars of the Carbon Dividends Plan". *Climate Leadership Council*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://clcouncil.org/our-solution/>
- Cornwall Alliance. "Evangelical Declaration on Global Warming". *Cornwallalliance*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://cornwallalliance.org/landmark-documents/evangelical-declaration-on-global-warming-2/>
- Cranley, Ellen 2019, 29. april. "These are the 130 current members of Congress who have doubted or denied climate change". *Business Insider*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.businessinsider.com/climate-change-and-republicans-congress-global-warming-2019-2?r=US&IR=T>
- Dembicki, Geoff 2019, 25. marts. "DC's Trumpiest Congressman Says the GOP Needs to Get Real on Climate Change". *Vice*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.vice.com/en/article/zma97w/matt-gaetz-congress-loves-donald-trump-climate-change>
- Funk, Carry & Meg Hefferson 2019, 25. november. "U.S. Public Views on Climate and Energy". *Pew Research center*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.pewresearch.org/science/2019/11/25/u-s-public-views-on-climate-and-energy/>
- The Heartland Institute. "Climate change" *The Heartland Institute*. Benyttet 30 oktober 2022 fra <https://www.heartland.org/topics/climate-change/>
- The Heartland Institute. "Consensus" *The Heartland Institute*. Benyttet 30 oktober 2022 fra <https://www.heartland.org/topics/climate-change/consensus/index.html>
- IPCC Working Group III 2022: "The evidence is clear: the time for action is now. We can halve emissions by 2030". *The Intergovernmental Panel on Climate Change*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.ipcc.ch/2022/04/04/ipcc-ar6-wgiii-pressrelease/>. Rapport tilgås samme sted.
- Kasich, John R. 2020, 3. august. "It's Time for American Leaders to Wake Up to the Threat of Climate Change for the Good of the Planet and Business". *Time*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://time.com/5873394/take-climate-change-seriously-business/>
- Milman, Oliver 2017, 20. juni. "Exxon, BP and Shell back carbon tax proposal to curb emissions". *The Guardian*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.theguardian.com/environment/2017/jun/20/exxon-bp-shell-oil-climate-change>
- Negin, Elliot 2018, 31. august. "Why is ExxonMobil Still Funding Climate Science Denier Groups?". *Union of Concerned Scientists*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://blog.ucsusa.org/elliott-negin/exxonmobil-still-funding-climate-science-denier-groups/>

- Wallison, Peter J. & Benjamin Zycher 2021, 20. september. "What We Really Know About Climate Change". *American Enterprise Institute*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.aei.org/articles/what-we-really-know-about-climate-change>

Kilder og rapporter

- "1998 American Petroleum Institute Global Climate Science Communications Team Action Plan" Memo sendt af *Joe Walker*. Benyttet 31. august 2022 fra <https://www.climatefiles.com/trade-group/american-petroleum-institute/1998-global-climate-science-communications-team-action-plan/>
- Committee on Energy and Natural Resources (CENR). 1988: "Greenhouse Effect and Global Climate Change: Hearing before the Committee on Energy and Natural Resources. United States Senate. One Hundredth Congress. First Session on the Greenhouse Effect and Global Climate Change. June 23, 1988. Part 2. US Government Printing Office". *Committee on Energy and Natural Resources*
- Exxon Mobil 2021: "ExxonMobil 2020 Worldwide Contributions and Community Investments". Benyttet 31. august 2022 fra <https://corporate.exxonmobil.com/-/media/Global/Files/worldwide-giving/2021-Worldwide-Giving-Report.pdf>
- Exxon Mobil 2020: "ExxonMobil 2020 Worldwide Contributions and Community Investments". Benyttet 31. august 2022 fra <https://corporate.exxonmobil.com/-/media/Global/Files/worldwide-giving/2020-Worldwide-Giving-Report.pdf>
- Exxon Mobil 2019: "ExxonMobil 2019 Worldwide Contributions and Community Investments". Benyttet 31. august 2022 fra <https://corporate.exxonmobil.com/-/media/Global/Files/worldwide-giving/2019-Worldwide-Giving-Report.pdf>
- Exxon Mobil 2018: "ExxonMobil 2019 Worldwide Contributions and Community Investments". Benyttet 31. august 2022 fra <https://corporate.exxonmobil.com/-/media/Global/Files/worldwide-giving/2018-Worldwide-Giving-Report.pdf>
- Monmouth University 2018: "National: Climate concerns increase; Most republicans now acknowledge climate change - Americans support government action but few see that as likely". *Monmouth University*. Benyttet 31. august 2022 fra https://www.monmouth.edu/polling-institute/documents/monmouthpoll_us_112918.pdf/

